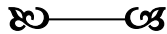

รูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย*

ELECTORAL PATTERNS SUITABLE FOR THAILAND

เข้า ชาวประทีป, วิจิตรา ศรีสอน, สันฐาน ชยนนท์

Chao Chaowprateep, Wijitra Srisorn, Sunthan Chayanon

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: wijitra.sr@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบริบทและระบบการเลือกตั้ง 2. วิเคราะห์ระบบการเลือกตั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 และ 3. นำเสนอรูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เจาะลึก จำนวน 18 คน และจัดกลุ่มสนทนา จำนวน 10 คน วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและวิเคราะห์เชิงอุปนัย

การวิเคราะห์ พบว่า การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ข้อดีคือ การเลือกตั้งแบบระบบบัญชีรายชื่อถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย พรรคการเมืองมีความสำคัญมากขึ้น รัฐบาลมีความเข้มแข็งและเสถียรภาพสมาชิกวุฒิสภา ข้อเสีย การเลือกตั้งแบบระบบแบ่งเขตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดเพียงคนเดียว การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ข้อดี ประชาชนสามารถเลือก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบแบ่งเขตได้มากกว่า 1 คน การแบ่งกลุ่มจังหวัดออกเป็น 8 กลุ่มในระบบบัญชีรายชื่อทำให้ ข้อเสีย ระบบแบ่งเขตทำให้แต่ละเขตได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ข้อดี ใช้คะแนนจากระบบแบ่งเขตมาคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบบัญชีรายชื่อ ทำให้คะแนนเสียงของประชาชนไม่สูญเปล่า ข้อเสีย ใช้บัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว ทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงไม่สามารถแยกการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบแบ่งเขตออกจากการเลือกพรรคการเมือง 3. รูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย ควรเป็นระบบการเลือกตั้งที่มีหลักการคำนวณคะแนนที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสองระบบ

คำสำคัญ: รูปแบบ; การเลือกตั้ง; ประเทศไทย

* Received August 21, 2021; Revised August 10, 2021; Accepted August 10, 2021

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the context and electoral system based on the Constitution of Kingdom of Thailand B.E. 2540, 2550, and 2560, 2. To analyze the electoral system according to the Constitution of Kingdom of Thailand B.E. 2540, 2550, and 2560, and 3. To propose a suitable electoral system for Thailand, conducted by the qualitative method. Data were collected through document and in-depth interviewing 18 key-informants and 8 participants in focus group discussion. Data were analyzed by content descriptive interpretation.

Findings revealed that the 1997 constitutional elections had the advantage of being the first party-list elections in Thailand. Political parties were more important. The government was strong and stable. The elected senators were connected to the people. Disadvantages: Election by constituencies was the only member of the Senate who receives the highest votes. Elections under the 2007 Constitution. Advantages: People can elect more than one MP in the constituency system. The division of provinces into 8 groups in the party-list system makes the MPs have a strong bond with the people in the area. Disadvantages The zoning system allows each district to have unequal number of members of the House of Representatives, directly affecting the number of seats in the House of Representatives. 2017 Constitutional Election. Advantages use the votes from the constituencies system to calculate the number of MPs in the party-list system. Consequently, people's votes were not wasted. Disadvantages: Use only one ballot. As a result, voters cannot separate the election of members of the House of Representatives in the constituency system from the selection of political parties. It should be an electoral system that had calculating system that was a correlation between the two systems.

Keywords: Patterns; Electoral; Thailand

บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นหนึ่งในรูปแบบการปกครองที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลที่รัฐบาลหรือผู้นำได้รับฉันทามติ อำนาจและความชอบธรรมในการบริหารปกครองประเทศจากประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยตรง บนพื้นฐานแนวคิดของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ตลอดจนการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ อุดมการณ์และอำนาจอันชอบธรรมเป็นของประชาชน (ธนศ อารณสุวรรณ, 2562) โดยอำนาจที่ใช้บริหารปกครองถูกจัดสรรและแบ่งแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดเป็น 3 ส่วน ทั้งนี้เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน อันได้แก่ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ผู้ที่ได้สิทธิในการใช้อำนาจเหล่านี้ต่างใช้อำนาจของตนในขอบเขตตามที่กฎหมายกำหนด จะก้าวล่วงเกินกว่าสิ่งที่กฎหมายกำหนดให้ใช้อำนาจนั้นๆ มิได้ ดังนั้นจึงเป็นการป้องกันและหลีกเลี่ยงการที่ผู้ใช้อำนาจจะใช้อำนาจของตนไปในทางที่มิชอบ หรือใช้อำนาจไปอย่างผิดลักษณะ ระบอบประชาธิปไตยยึดมั่น เชื่อถือ และเคารพในศักยภาพและความสามารถของปัจเจกบุคคล ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ความเท่าเทียมกันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และแนวคิดของความมีอิสระเสรีในการดำรงชีวิต (ธนศ อารณสุวรรณ, 2549)

หากพิจารณาจากหลักการประชาธิปไตยประกอบไปด้วย 4 หลักการสำคัญดังต่อไปนี้ คือ 1) เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความปรารถนาของตน โดยปราศจากการขี้น้ำ หรือข่มขู่จากรัฐ ภายใต้กรอบกติกาของกฎหมายหรือการยอมรับจากสังคมโดยรวม แต่การกระทำนั้นๆ จะต้องไม่ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ทั้งนี้ประชาธิปไตยมองหลักเสรีภาพเป็นเสมือนแสงสว่างนำทางไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของสังคม 2) ความเสมอภาค (Equality) หมายถึง บุคคลทั้งหลายในสังคมมีความเท่าเทียมกัน เท่าเทียมกันในฐานะความเป็นมนุษย์ เท่าเทียมกันในฐานะความเป็นประชากรของชาติ บุคคลทั้งหลายเมื่อเกิดมาแล้ว ย่อมมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรี เกียรติยศ มีประโยชน์และคุณค่าในความเป็นคน ไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะอยู่ในสถานะใดในสังคม ความเสมอภาคอาจแบ่งออกได้เป็น ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคตามกฎหมาย ความเสมอภาคในการได้รับโอกาส ความเสมอภาคในทางการเมือง ความเสมอภาคในการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ความเสมอภาคในการสมัครรับเลือกตั้ง และความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ เป็นต้น 3) อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) หมายถึง แนวคิดที่เชื่อว่า สังคมเกิดจากการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีความยินยอมจะให้อำนาจอธิปไตยเข้ามามีบทบาทในสังคมส่วนรวมและเข้ามาแทนที่เสรีภาพธรรมชาติ โดยที่ทุกคนจะมีส่วนร่วมในอำนาจอธิปไตยเท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณาบนหลักการนี้แล้ว การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นเสมือนการปกครองที่

ประชาชนทั้งหลายทั้งมวลต่างสวามยวาทของการเป็นผู้ปกครองและผู้ที่ถูกปกครองในเวลาเดียวกัน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพิ่หาผู้ปกครองด้วยวิธีการเลือกตั้งผู้ที่ได้คะแนนเสียงสูงสุด แล้วรับมอบอำนาจอันชอบธรรมหรือชอบด้วยกฎหมายในการบริหารประเทศ การเลือกตั้งจึงเป็นเสมือนการถ่ายโอนสิทธิในการปกครองประเทศให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือคณะบุคคลจากผู้ถูกปกครอง และ 4) หลักการเสียงข้างมาก (Majority Rule) ที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย (Minority Rights) ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ของบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมโดยตรง หรือผ่านตัวแทนที่ได้รับการคัดเลือกเข้าไปในสภา ซึ่งในความเป็นจริงความคิดเห็นของประชาชนเจ้าของประเทศย่อมมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเพื่อให้การตัดสินใจเป็นสิ่งที่กระทำได้จึงต้องยึดเสียงข้างมากที่มีต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ โดยถือว่าเสียงข้างมากเป็นสิ่งที่สะท้อนความต้องการของประชาชนหมู่มาอย่างไ้ก่ดี หลักการนี้ต้องใช้ควบคู่ไปกับการให้ความเคารพและคุ้มครองสิทธิเสียงข้างน้อยด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการป้องปรามมิให้ฝ่ายเสียงข้างมากใช้ประโยชน์จากกระแสความนิยมในการสร้างผลประโยชน์ให้กับฝ่ายตนเอง แต่เสียงข้างมากที่ลงความเห็นนั้นจะต้องเป็นไปในทิศทางเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนทั้งปวง ในการสร้างสังคมที่เสียงข้างมากและเสียงข้างน้อย ชนกลุ่มน้อย หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข (วัฒนชัย ศิริญาณ และชัยรัตน์ มาสอน, 2561) ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาธิปไตยในเรื่องของเสรีภาพและความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล หลักประชาธิปไตยจึงได้ให้ความสำคัญแก่หลักการคุ้มครองเสียงข้างน้อย โดยที่การตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ก็ตามที่มีการล่วงละเมิดสิทธิพื้นฐานของเสียงข้างน้อยจะนับได้ว่าเป็นการปกครองโดยระบอบเผด็จการเสียงข้างมาก (Dictatorship of the Majority) (รณชัย โตสมภาค, 2559)

หลักการสำคัญข้อหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง มีสิทธิแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง มีส่วนร่วมในการออกกฎกติกาในสังคม มีส่วนร่วมในการกำหนดข้อบังคับให้กระทำ หรือละเว้นการกระทำ เพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสันติสุข การปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้รับการยอมรับจากนานาชาติว่า เป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดระบอบหนึ่งในโลก (ชาญวิทย์ เพ็องพุทธิการ, 2563) การเลือกตั้งเป็นเสมือนกุญแจสำคัญในการเมืองยุคใหม่ แม้ในการปกครองที่ไม่ถือว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ การจัดให้มีการเลือกตั้งมีศักยภาพในด้านส่งเสริมความชอบธรรมและความแตกต่างทางความคิด (Plescia, Blais, and Hogstrom, 2019) การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย อับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีที่มีชื่อเสียงของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้นิยามของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่

เป็นประโยคคมตะและเป็นที่ยึดมั่นกันทั่วโลกไว้ว่า “.... that the government of the people, by the people, and for the people, shall not perish from the earth.” สามารถแปลความได้ว่า การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนจะไม่มีวันจางหายไปจากโลกนี้ ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งที่มีแก่นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแก่นสำคัญ (พัชรวาท วงษ์สุวรรณ, 2559) แต่รัฐก็ไม่สามารถจะจัดการให้ประชาชนทุกคนเข้ามาบริหารประเทศได้โดยตรง รัฐจึงใช้วิธีให้ประชาชนเลือกผู้แทนของตนเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศตามความปรารถนาของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเลือกตั้งจึงถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางเดินหรือทิศทางของประเทศว่าจะเป็นไปในทางใดโดยผ่านผู้แทนที่เลือกเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ แต่ถ้าพิจารณาในทางปฏิบัติแล้วก็จะเห็นได้ว่า การเลือกตั้งเพื่อมอบสิทธิทางการเมืองให้กับประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศนั้นไม่สามารถกระทำได้บนพื้นฐานของความเสมอภาคแบบสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ ยังมีประชาชนอีกหลายกลุ่มที่ไม่ได้รับสิทธิในการบริหารประเทศผ่านวิธีการเลือกตั้งนี้ อาทิ กลุ่มเยาวชน กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้ต้องโทษ และถูกจองจำ กลุ่มผู้ไม่มีสัญชาติไทย กลุ่มนักบวช เป็นต้น ดังนั้นการที่ประชาธิปไตยจะให้สิทธิทางการเมืองในเรื่องของการเลือกตั้งกับใคร เมื่อไหร่ ที่ไหน รัฐจะต้องกำหนดด้วยการตราเป็นกฎหมายออกมาเพื่อใช้บังคับในรายละเอียด เช่น ลักษณะของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง คุณสมบัติโดยทั่วไปของผู้เข้ารับการเลือกตั้ง เขตเลือกตั้ง และวันเวลาของการเลือกตั้ง เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2561)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (The Election Commission of Thailand) ซึ่งมีฐานะเป็นองค์กรอิสระเพื่อส่งเสริมการเลือกตั้งอย่างยุติธรรมในประเทศไทย มีหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและควบคุมการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นให้มีความเรียบร้อย บริสุทธิ์ ยุติธรรม เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติจากทุกภาคส่วนในสังคม โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกอบด้วยกรรมการจำนวน 5 คน ซึ่งมาจากการคัดเลือกโดยวุฒิสภา ดำรงตำแหน่งได้เพียงสมัยเดียวเป็นระยะเวลา 7 ปี ภายหลังกฎรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2560 เพิ่มจำนวนกรรมการจาก 5 คนเป็น 7 คน และเพิ่มคุณสมบัติของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งกรรมการ และยังได้เพิ่มอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจากเดิมตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 โดยให้มีอำนาจสั่งระงับสิทธิการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลา 1 ปี (ใบส้ม) และมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดชีวิต (ใบดำ) อีกด้วย (บุญส่ง น้อยโสภณ, 2560) คณะกรรมการการเลือกตั้งมีภาระหน้าที่ในการ

ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง ให้การสนับสนุนการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น รวมทั้งผู้บริหารท้องถิ่น ดูแลควบคุมการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามกฎหมาย มีความสุจริต โปร่งใสและเที่ยงธรรม มีหน้าที่ออกประกาศข้อกำหนดทั้งหลายที่จำเป็นตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา จัดดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง การออกเสียงประชามติ และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานราชการท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติงานในการดำเนินการเลือกตั้ง รวมทั้งออกข้อกำหนดที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ดำเนินการแบ่งเขตการเลือกตั้ง จัดเตรียมบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สืบสวนสอบสวนพิจารณาหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยประเด็นปัญหาต่างๆ ข้อกล่าวหา หรือข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง จัดให้มีการเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติใหม่ สั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เพิกถอนสิทธิในการรับการเลือกตั้ง ฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือหวั่นคะแนน ประกาศผลการเลือกตั้งหรือผลการออกเสียงประชามติ ให้การรับรองและแต่งตั้งผู้แทนองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการดูแลการเลือกตั้ง ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและเสนอข้อสังเกตต่อรัฐสภา (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองการปกครองของสมาชิกผู้แทนราษฎร ทั้งในรูปแบบการแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่ออย่างชัดเจน โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งบัญญัติศัพท์รูปแบบการเลือกตั้งระบบใหม่เอาไว้ว่า แบบจัดสรรปันส่วนผสม โดยมีต้นแบบมาจากประเทศเยอรมนี (ชงคชาญ สุวรรณณีนี, 2561) อนึ่งจากบริบทที่เกิดขึ้นที่ผ่านมานั้น กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแม่ที่กำหนดคุณลักษณะสำคัญ ๆ ของการเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้ง คุณสมบัติสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กำหนดแม้กระทั่งคุณลักษณะของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้อย่างหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะต่างๆ หลายอย่าง ทั้งนี้เพื่อให้คุณสมบัติและกฎหมายหลักมีความทันสมัยและเพื่อให้ได้มาซึ่งการเลือกตั้งที่ตอบโจทยสังคมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในภาคประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างจริงจังจึงได้มีการปรับเปลี่ยนหลายต่อหลายครั้ง การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบหมวดที่ว่าด้วยการเลือกตั้ง และหมวดที่เกี่ยวข้องซึ่งเมื่อมีการฉีกรัฐธรรมนูญไปแล้วการร่างกฎหมายใหม่ขึ้นมานั้น มีความแตกต่าง หรือเหมือนเดิมประการใดบ้าง เหตุใดจึงคงไว้ในบางมาตรา และเหตุใดจึงทำการ

เพิ่มกฎหมายใหม่ และสิ่งที่แตกต่างกันนั้นมีมาตราใดเกิดขึ้นบ้าง เพื่อให้ได้คำตอบอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาบริบทและระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 วิเคราะห์ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 และนำเสนอรูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย พร้อมทั้งแนวทางในการแก้ไขระบบการเลือกตั้ง เพื่อตอบโจทย์ความต้องการในการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมเกิดทางการเมืองโดยมิได้ตระหนักว่า การเลือกตั้ง คือ หน้าที่อีกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560
2. เพื่อวิเคราะห์ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560
3. นำเสนอรูปแบบระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 18 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ จำนวน 9 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ทางภาคการเมือง จำนวน 9 คน ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 10 คน การวิเคราะห์เอกสารโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. บริบทและระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 ผลการวิจัยพบว่า รัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2540 มีการนำระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ที่เรียกว่า ระบบปาร์ตี้ลิสต์ หรือระบบรายชื่อสมาชิกผู้แทนราษฎรมาใช้เป็นครั้งแรก เพื่อยกระดับบทบาทและอำนาจทางการเมืองของพรรคการเมืองและการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ มีสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งทั้งหมด ระบบดังกล่าวนี้ถูกใช้ในการเลือกตั้ง 2 ครั้ง ซึ่งนำไปสู่ชัยชนะอย่าง

ท่วมท้นของพรรคไทยรักไทย ส่งผลให้ทักษิณ ชินวัตร ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาภายหลังเกิดการรัฐประหารและเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2550 รัฐธรรมนูญ ปี 2550 นำเสนอระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ซึ่งคล้ายกับระบบบัญชีรายชื่อ แต่มีการแบ่งพื้นที่การเลือกตั้งออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด โดยใช้เพียง 1 ครั้ง พรรคพลังประชาชนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง สมัยคร สุนทรเวช ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเมื่อนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเป็นนายกรัฐมนตรี มีการลงมติโดยสภาผู้แทนราษฎรแก้ไขรัฐธรรมนูญให้กลับไปใช้ระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเดียวทั่วประเทศ 125 คน ระบบดังกล่าวนี้ถูกใช้เพียงครั้งเดียว เมื่อนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีพรรคไทยเพื่อไทยครองเก้าอี้มากที่สุดในสภา เกิดความยุ่งยากทางการเมืองและเกิดการรัฐประหารฉีกรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ ปี 2560 นำเสนอระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม เพิ่มจำนวนผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีรายชื่อเป็น 150 คน โดยใช้บัตรลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อในใบเดียวกัน สร้างความสับสนให้กับผู้ลงคะแนน พรรคไทยรักไทยได้ที่นั่งในสภามากที่สุด แต่กลายเป็นพรรคพลังประชาชนได้จัดตั้งรัฐบาลโดยมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 จากการวิเคราะห์พบว่า ในการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ข้อดีคือ การเลือกตั้งแบบระบบบัญชีรายชื่อถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย พรรคการเมืองมีความสำคัญมากขึ้น ประชาชนสามารถเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตพื้นที่และพรรคการเมืองที่ชื่นชอบ องค์ประกอบของสภามาจากพรรคการเมืองไม่มาก มีการแข่งขันด้านนโยบายที่ชัดเจน รัฐบาลมีความเข้มแข็งและเสถียรภาพสมาชิกวุฒิสภา มาจากการเลือกตั้งทั้งหมดมีความยึดโยงกับประชาชน ข้อเสียการเลือกตั้งแบบระบบแบ่งเขต ผู้ที่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดเพียงคนเดียว (Winner takes all) คะแนนที่ประชาชนออกเสียงเลือกผู้สมัครคนอื่นๆ จะไม่มีความหมายเลย การกำหนดเพดานขั้นต่ำในระบบบัญชีรายชื่อทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กและขนาดกลางมีโอกาสน้อยที่จะได้ที่นั่งในสภา ทำให้สภาประกอบด้วยพรรคการเมืองจำนวนน้อย รัฐบาลครองเสียงข้างมากในสภากลายเป็นรัฐบาลแบบเผด็จการ การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ข้อดี ประชาชนสามารถเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบแบ่งเขตได้มากกว่า 1 คน การออกเสียงขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครไม่ยึดติดกับพรรค ทำให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากหลายพรรคการเมือง การแบ่งกลุ่มจังหวัดออกเป็น 8 กลุ่มในระบบบัญชีรายชื่อทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีความผูกพันกับประชาชนในพื้นที่ ไม่แยกขาดเหมือนในกรณีระบบบัญชีรายชื่อทั้งประเทศ ข้อเสียระบบแบ่งทำให้แต่ละเขตได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่เท่ากัน ส่งผลกระทบ

โดยตรงต่อจำนวนที่นั่งในสภา การแบ่งกลุ่มจังหวัดแบ่งตามจำนวนประชากร มิได้สะท้อนถึงบริบท หรืออัตลักษณ์ของพื้นที่ สมาชิกวุฒิสภาเกือบครึ่งมาจากการสรรหา ขาดความเชื่อมโยงกับประชาชน การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ข้อดี ใช้คะแนนจากระบบแบ่งเขตมาคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบบัญชีรายชื่อ ทำให้คะแนนเสียงของประชาชนไม่สูญเปล่า มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบบัญชีรายชื่อมากขึ้นทำให้บทบาทและนโยบายของพรรคการเมืองมีความสำคัญ ข้อเสีย ใช้บัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว ทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงไม่สามารถแยกการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบแบ่งเขตออกจากการเลือกพรรคการเมืองได้ ระบบนี้ส่งเสริมผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีอิทธิพลในพื้นที่มากกว่านโยบายของพรรคสมาชิกวุฒิสภา จำนวนมากไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง มีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้การจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศมิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง

3. นำเสนอรูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย คือ มีหลักการคำนวณคะแนนที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสองระบบ กล่าวคือ การจัดสรรจำนวนที่นั่งในสภาขึ้นอยู่กับคะแนนเสียงของพรรคการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ โดยคะแนนเสียงนำมาคิดเป็นสัดส่วนโควตาจำนวนที่นั่ง นำจำนวนที่นั่งที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับจากการแบ่งเขตมาลบออกจากจำนวนโควตา หากได้น้อยกว่าจำนวนที่นั่งโควตาก็จะนำผู้สมัครในระบบบัญชีรายชื่อเข้ามาทดแทน แต่หากได้ผู้สมัครมากกว่าจำนวนโควตา พรรคนั้นก็จะไม่ได้สิทธิที่นั่งจากบัญชีรายชื่ออีก ระบบการเลือกตั้งนี้ทำให้ที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในสภาเป็นสัดส่วนตามคะแนนที่ได้รับจากประชาชนโดยแท้จริง ซึ่งเมื่อพิจารณาตามหลักการแล้ว ทุกพรรคการเมืองจะได้จำนวนที่นั่งในอัตราส่วนที่อิงจากความนิยมของประชาชน ทั้งยังส่งผลให้ทุกคะแนนเสียงไม่สูญเปล่า หรือตกน้ำ ความยุติธรรมจึงบังเกิดขึ้นกับทุกพรรคการเมือง บนพื้นฐานของความเสมอภาค ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนผสมจะส่งเสริมให้ระบบการเมืองมีความเข้มแข็ง สภามีความหลากหลายทางความคิดและอุดมการณ์ และกลไกของระบบรัฐสภาเกิดประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. บริบทและระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 ผลการวิจัยพบว่า รัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2540 มีการนำระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ที่เรียกว่า ระบบปาร์ตี้ลิสต์ หรือระบบรายชื่อสมาชิกผู้แทนราษฎรมาใช้เป็นครั้งแรก เพื่อยกระดับบทบาทและอำนาจทางการเมืองของพรรคการเมืองและการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ มีสมาชิกวุฒิสภาที่มา

จากการเลือกตั้งทั้งหมด ระบบดังกล่าวนี้ถูกใช้ในการเลือกตั้ง 2 ครั้ง ซึ่งนำไปสู่ชัยชนะอย่างท่วมท้นของพรรคไทยรักไทย ส่งผลให้ทักษิณ ชินวัตร ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาภายหลังเกิดการรัฐประหารและเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2550 รัฐธรรมนูญ ปี 2550 นำเสนอระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ซึ่งคล้ายกับระบบบัญชีรายชื่อ แต่มีการแบ่งพื้นที่การเลือกตั้งออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด โดยใช้เพียง 1 ครั้ง พรรคพลังประชาชนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง สมัคร สุนทรเวช ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเมื่อนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเป็นนายกรัฐมนตรี มีการลงมติโดยสภาผู้แทนราษฎรแก้ไขรัฐธรรมนูญให้กลับไปใช้ระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเดียวทั่วประเทศ 125 คน ระบบดังกล่าวนี้ถูกใช้เพียงครั้งเดียว เมื่อนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีพรรคไทยเพื่อไทยครองเก้าอี้มากที่สุดในสภา เกิดความยุ่งยากทางการเมืองและเกิดการรัฐประหารฉีกรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ ปี 2560 นำเสนอระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม เพิ่มจำนวนผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีรายชื่อเป็น 150 คน โดยใช้บัตรลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อในใบเดียวกัน สร้างความสับสนให้กับผู้ลงคะแนน พรรคไทยรักไทยได้ที่นั่งในสภามากที่สุด แต่กลายเป็นพรรคพลังประชาชนได้จัดตั้งรัฐบาลโดยมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรี สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวัดน์ ศิริพานิชย์ และคณะ (2561) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทรงอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พบว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจะขาดกระบวนการเลือกตั้งไม่ได้ การเลือกตั้งเป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็นกับระบบการเมืองเพราะเป็นการแสดงออกถึงเจตนารมณ์ของประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วงศ์พันธ์ อมรินทร์ เทวา (2564) เรื่อง ออกแบบใหม่ ‘ระบบเลือกตั้ง’: สร้างระบบการเมืองที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และสะท้อนเสียงประชาชนได้จริง ซึ่งค้นพบว่า การเมืองที่เข้มแข็งย่อมต้องการรัฐบาลที่มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ รวมถึงตัวแทนประชาชนที่สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนได้จริง และหนึ่งในกุญแจสำคัญที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ได้ก็คือ การออกแบบ ‘ระบบเลือกตั้ง’ ที่ดี

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. การวิเคราะห์ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 จากการวิเคราะห์พบว่า ในการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ข้อดีคือ การเลือกตั้งแบบระบบบัญชีรายชื่อถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย พรรคการเมืองมีความสำคัญมากขึ้น ประชาชนสามารถเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตพื้นที่และพรรคการเมืองที่ชื่นชอบ องค์ประกอบของสภามาจากพรรคการเมืองไม่มาก มีการแข่งขันด้านนโยบายที่ชัดเจน รัฐบาลมีความเข้มแข็งและเสถียรภาพสมาชิกวุฒิสภา มาจากการเลือกตั้งทั้งหมดมีความยึดโยงกับประชาชน ข้อเสีย การเลือกตั้งแบบระบบแบ่งเขต ผู้ที่ได้เป็น สมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎร คือ ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดเพียงคนเดียว (Winner takes all) คะแนนที่ประชาชนออกเสียงเลือกผู้สมัครคนอื่นๆ จะไม่มีความหมายเลย การกำหนดเขตแดนขึ้นต่ำในระบบบัญชีรายชื่อทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กและขนาดกลางมีโอกาสน้อยที่จะได้ที่นั่งในสภา ทำให้สภาประกอบด้วยพรรคการเมืองจำนวนน้อย รัฐบาลครองเสียงข้างมากในสภา กลายเป็นรัฐบาลแบบเผด็จการ การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ข้อดี ประชาชนสามารถเลือก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบแบ่งเขตได้มากกว่า 1 คน การออกเสียงขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครไม่ยึดติดกับพรรค ทำให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากหลายพรรคการเมือง การแบ่งกลุ่มจังหวัดออกเป็น 8 กลุ่มในระบบบัญชีรายชื่อทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีความผูกพันกับประชาชนในพื้นที่ ไม่แยกขาดเหมือนในกรณีระบบบัญชีรายชื่อทั้งประเทศ ข้อเสีย ระบบแบ่งทำให้แต่ละเขตได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่เท่ากัน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อจำนวนที่นั่งในสภา การแบ่งกลุ่มจังหวัดแบ่งตามจำนวนประชากร มิได้สะท้อนถึงบริบท หรืออัตลักษณ์ของพื้นที่ สมาชิกวุฒิสภาเกือบครึ่งมาจากการสรรหา ขาดความเชื่อมโยงกับประชาชน การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ข้อดี ใช้คะแนนจากระบบแบ่งเขตมาคำนวณจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบบัญชีรายชื่อ ทำให้คะแนนเสียงของประชาชนไม่สูญเปล่ามี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบบัญชีชื่อมากขึ้นทำให้บทบาทและนโยบายของพรรคการเมืองมีความสำคัญ ข้อเสีย ใช้บัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว ทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงไม่สามารถแยกการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบบแบ่งเขตออกจากกาเลือกพรรคการเมืองได้ ระบบนี้ส่งเสริมผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีอิทธิพลในพื้นที่มากกว่านโยบายของพรรคสมาชิกวุฒิสภาจำนวนมากไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง มีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้การจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศมิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพงษ์ พองชัย และคณะ (2561) เรื่อง ปัญหาการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดการเลือกตั้งยังประสบปัญหา การจัดการเลือกตั้งควรมีประสิทธิภาพและมีความเป็นกลางทางการเมือง ควรมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และทันต่อเหตุการณ์ ให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาวและยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทอดศักดิ์ ไปจันทิก และคณะ (2562) เรื่อง การแข่งขันและปัจจัยที่มีผลต่อชัยชนะ การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 ของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเลย พบว่า การแข่งขันทางการเมืองมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองระดับชาติ และการเมืองท้องถิ่นที่เหนียวแน่น

3. นำเสนอรูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย ควรเป็นระบบการเลือกตั้งที่มีหลักการ

คำนวณคะแนนที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสองระบบ คือ การจัดสรรจำนวนที่นั่งในสภาขึ้นอยู่กับคะแนนเสียงของพรรคการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ บนพื้นฐานของความง่ายและโปร่งใส ที่มาของนายกรัฐมนตรีและสมาชิกวุฒิสภา มีความชัดเจนและเชื่อมโยงกับประชาชน สภามีความหลากหลายทางความคิด อุดมการณ์ กลไกของระบบรัฐสภาเกิดประสิทธิภาพ โดยมีหลักการคำนวณคะแนนที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสองระบบ กล่าวคือ การจัดสรรจำนวนที่นั่งในสภาขึ้นอยู่กับคะแนนเสียงของพรรคการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ โดยคะแนนเสียงนำมาคิดเป็นสัดส่วนโควตาจำนวนที่นั่ง นำจำนวนที่นั่งที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับจากการแบ่งเขตมาลบออกจากจำนวนโควตา หากได้น้อยกว่าจำนวนที่นั่งโควตาก็จะนำผู้สมัครในระบบบัญชีรายชื่อเข้ามาทดแทน แต่หากได้ผู้สมัครมากกว่าจำนวนโควตา พรรคนั้นก็จะไม่ได้สิทธิที่นั่งจากบัญชีรายชื่ออีก ระบบการเลือกตั้งนี้ทำให้ที่นั่งของ ส.ส. ในสภาเป็นสัดส่วนตามคะแนนที่ได้รับจากประชาชนโดยแท้จริง ซึ่งเมื่อพิจารณาตามหลักการแล้ว ทุกพรรคการเมืองจะได้จำนวนที่นั่งในอัตราส่วนที่อิงจากค่านิยมของประชาชน ทั้งยังส่งผลให้ทุกคะแนนเสียงไม่สูญเปล่า หรือตกน้ำ ความยุติธรรมจึงบังเกิดขึ้นกับทุกพรรคการเมือง บนพื้นฐานของความเสมอภาค ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนผสมจะส่งเสริมให้ระบบการเมืองมีความเข้มแข็ง สภามีความหลากหลายทางความคิดและอุดมการณ์ และกลไกของระบบรัฐสภาเกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ และคณะ (2563) เรื่อง ปัญหากระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบผสมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่า ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบผสม ได้แก่ การนำระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนผสมตามแบบประเทศเยอรมนีมาใช้ โดยใช้บัตรเลือกตั้งสองใบในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ใบหนึ่งเลือกคนที่ชอบ อีกใบเลือกพรรคที่ชอบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Farmani และ Jafari เรื่อง A Comparative Approach to study the Electoral Systems of Selected Countries พบว่า ระบบการเลือกตั้งมีความสำคัญมากในการมีส่วนร่วมของประชาชนและความเชื่อมั่นที่มีต่อรัฐบาล

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่ารูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย อธิบายได้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย
ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

ระบบการเลือกตั้งที่ดีคือ ระบบที่ทำให้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด ในระยะเวลา 20 ปี ที่ผ่านมามีประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญ 3 ฉบับ มีระบบเลือกตั้ง 4 แบบ จัดการเลือกตั้งที่นับคะแนนเสียงได้จริง 5 ครั้ง เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้จะมีความพยายามเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งอย่างไร ผลลัพธ์ก็คือ พรรคการเมืองเดิมสามารถคว้าที่นั่งในสภาไปมากที่สุดทั้ง 5 รอบ ภูมิหลังของระบบเลือกตั้งจึงมีความสำคัญพอๆ กับการเลือกระบบ ระบบการเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการพื้นฐานทางการเมืองมากกว่าความพยายามในการตัดสินว่าระบบใดดีที่สุด

ระบบการเลือกตั้งของไทยผูกติดไว้กับรัฐธรรมนูญหลายมาตรา ข้อกำหนดปลีกย่อยในรัฐธรรมนูญมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน อีกทั้งเป็นการยุ่งยากในการปรับเปลี่ยนจากระบบที่ใช้อยู่ไปสู่ระบบใหม่ที่หวังว่าจะดีขึ้น อาทิ การกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้มีสิทธิรับเลือกตั้ง และจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถนำข้อกำหนดหรือเงื่อนไขเหล่านี้มาพิจารณาเพื่อพัฒนาระบบเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

เจ้าของรางวัลเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ เคนเนธ โจนส์ อาร์โรว์ กล่าวว่า ระบบการเลือกตั้งที่ดีที่สุดไม่มีอยู่จริง ระบบการเลือกตั้งทุกระบบต่างมีจุดเด่นและจุดด้อย และไม่มีระบบใดที่สามารถนำไปสู่การสะท้อนความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้อย่างสมบูรณ์แบบ และสามารถรับประกันความมั่นคงและความรับผิดชอบได้ อย่างไรก็ตาม ในการปฏิรูประบบการเลือกตั้ง ระบบสัดส่วนในการเปลี่ยนคะแนนเสียงให้เป็นจำนวนที่นั่งได้ถูกหยิบยกขึ้นมาอภิปรายกันมากขึ้น ในการออกแบบระบบเลือกตั้งควรจะเริ่มจากการสรุปว่า เราต้องการบรรลุเป้าหมายใดบ้าง ต้องการที่จะหลีกเลี่ยงในเรื่องใด ระบบการเลือกตั้งที่เป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่มีคุณภาพของประชาธิปไตยคืออะไร หากพิจารณาว่า การเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญที่ได้มาซึ่งประชาธิปไตย นักประชาธิปไตยจะไม่ให้ความสนใจในการรณรงค์ให้ประชาชนเลือกคนดี เพราะความดีของแต่ละคนอาจไม่เหมือนกัน และในภาพรวม เราต้องการที่จะเห็นฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าตาเป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- จิรวัดน์ ศิริพานิชย์ และคณะ. (2561). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทรงอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(1), 311-322.
- ชงคชาญ สุวรรณณิ. (2561). *การเลือกตั้งครั้งแรก ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชาญวิทย์ เพื่องฟูกิจการ. (2563). มาตราการทางกฎหมายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ, *วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์*, 7(11), 235-251.
- แดนชัย ไชวิเศษ. (2561). *ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ทัดชนม์ กลิ่นขำนิ. (2562). *เรียนรู้ระบบเลือกตั้งสู่บทเรียนการเลือกตั้งในรัฐธรรมนูญ 2562*. กรุงเทพฯ: กองประสานงานการเมือง สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- ธเนศ อารณีสวรรณ. (2549). *ความคิดการเมืองไพร่กระฎุมพีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- บุญส่ง น้อยโสภณ. (2560). *บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

- พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ และคณะ. (2563). ปัญหากระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบผสมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 13(2), 169-197.
- พัชรวาท วงษ์สุวรรณ. (2559). *การเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยตามหลักประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- รณชัย โตสมภาค. (2559). *ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วัฒนชัย ศิริญาณ และชัยรัตน์ มาสอน. (2561). การพัฒนาพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21. *รมยสาร*, 16(1), 156-181.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2561). *กฤษฎีกา ไฟกัศ*. กรุงเทพฯ: กองกฎหมายไทย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- Plescia, C. et al. (2019). Do people want a 'fairer' electoral system? An experimental study in four countries. *European Journal of Political Research*, 59(4), 733-751.